

BEVEZETÉS

A „Frissdiplomások 2010” tanulmánykötetet két tartalmi blokkra osztottuk fel. Az első nagy fejezet tanulmányai egy-egy fontos, a pályakövetési vizsgálatok során gyakorta vizsgált probléma kapcsán közelítik meg a 2007-ben diplomát szerzettek munkaerő-piaci bevalóságának alakulását, az azt befolyásoló tényezőket, míg a második rész képzési területek szerint vizsgálja a munkaerő-piaci elhelyezkedés, integráció néhány főbb kérdését. A kötet szerkesztése során arra törekedtünk, hogy az egyes témák feldolgozására olyan szerzőket, lektorokat kérjünk fel, akik más adatbázisokon, esetleg más kontextusban már szakmai tapasztalattal és ezen nyugvó szemléletmóddal rendelkeznek a probléma vizsgálatában, másfelől – s épp ezért is tartjuk olyan fontosnak a munkák lektori támogatását – a témák egy részét fiatal kutatók „kezébe adtuk”, akik szakmai fejlődésükben maguk is hasznosítani tudták a kapott segítséget. Ezt a döntést elsősorban a Diplomás Pályakövetési Rendszer programján dolgozó szakmai csapat felépítése, szemlélete indokolta. A kötet alapjául szolgáló kutatás, s maga a hazai rendszeres diplomáskövetési rendszer is egy fiatal kutatókból álló csapat munkája, amelynek legfontosabb alapelve a szakmai nyitottság, melynek része a témában már zajlott kutatások eredményeinek hasznosítása, az azokhoz kapcsolódó elméletek és gyakorlatok folytonos újraértelmezése és mindennek érdekében együttműködések kialakítása a témakör emblematikus szereplőivel. Mondhatjuk akár azt is, hogy a kötet szerkesztésekor a teljességre törekedtünk; ha nem is tematikai, de kutatói oldalról mindenképp – ezt mi sem bizonyítja jobban mint a bevont szerzők és lektorok köre.

A kötet első részének tanulmányai a frissdiplomások vizsgálatához kapcsolódó számos lehetséges kérdésfeltevés közül olyan szempontokkal foglalkoznak, mint a sikerességet meghatározó tényezők, a jövedelmi helyzet, a munkaerő-piaci beilleszkedés nehézségei, a kompetenciák szerepe, a képzési motivációk, a nemzetközi mobilitás mintázatai illetve az átmenet időszaka. A cél az volt, hogy az e témákkal foglalkozó tanulmányok mindegyike a kutatási eredmények magas szintű feldolgozása mellett a vizsgált problémát releváns elméleti közegben is láttassa, behelyezve vizsgálatunkat a diplomás-kutatások hazai és nemzetközi vonalába. A szerzőink által képviselt sajátos szemléletmódokat, fogalmi és módszertani megközelítéseket a kötet erényének tartjuk, amely a kutatói szabadságot hangsúlyozó tudatos szerkesztői törekvésünket tükrözi.

Kötetünk második részében az egyes képzési területek vonatkozásában mutatjuk be a pályakövetési vizsgálat főbb eredményeit, tanulságait. Ahogy az első résznél, itt is arra törekedtünk, hogy a leíró jellegű statisztikai adatközlések, a kutatási adatokat „végelemző” írások helyett problémacentrikus, egy-egy terület legfontosabb kérdéseire reflektáló tanulmányok szülessenek. Ebből is következően a képzési területi blokk írásai nem egységes szerkezetűek, nem feltétlenül egyezik meg a vizsgált kérdések köre. A cikkek érintik a jövedelmi viszonyokat, a munkaerő-piaci státus alakulását, az elhelyezkedés körülményeit, de egy-egy szakterület esetében foglalkoznak mobilitási kérdésekkel, a szülői háttér és a kibocsátó intézmény elhelyezkedésre gyakorolt hatásával, vagy éppen a végzettek elégedettségével, további terveivel és várakozásaival.

A kötet tematikai gazdagsága azonban korántsem jelent, nem is jelenthet teljességet. E téren mozgásterünket egyfelől a terjedelmi korlátok szűkítik, másfelől a hazai és nemzetközi kutatási előzmények, a bevonható szerzők, lektorok köre jelölte ki az egyes témák prioritását. Épp a fentiek okán igyekszünk a szakma számára nyitva hagyni a lehetőségeket, lehetővé téve a hazai szakembereknek az adatbázis oktatási, vagy kutatási célú felhasználását, ezáltal is segítve és

figyelemmel kísérve a diplomás pályakövetésben rejlő szakmai, tudományos lehetőségek minél gazdagabb feltárását.

Ha a korábbiakban a tematikai korlátokról esett szó, nem kerülhetjük meg a módszertani problémák számba vételét sem. Ezek közt a legnagyobb kétségtelenül a megkérdezettek elérésében mutatkozó esetlegesség, amely minden bizonnyal torzítja a kutatási eredményeket, ám hogy milyen irányban, arról inkább csak feltevéseink, semmint ellenőrizhető állításaink lehetnek. A diplomásokat három évvel a végzettség megszerzése után személyesen megkereső kutatásnak számolnia kell azzal, hogy – még ha egy lényegében teljes címlista is áll rendelkezésre, mint a mi esetünkben – a mintába bekerült potenciális válaszadók egy része nem lesz elérhető, vagy nem kíván együttműködni. A problémát tetézi, hogy mindkét típusú adathiány mögött tendenciózusságot sejtethetünk. Csak példaképp: a külföldön munkát vállalók nyilvánvalóan személyes megkereséssel alig érhetőek el, s a legsikeresebb, vagy épp a leginkább sikertelen diplomások válaszadási hajlandósága is nagymértékben eltérhet. Sajnos azonban a kutatás jellegéből és az egyéb, külső kontroll adatok hiányából adódóan e tendenciák feltárása és visszamenőleges korrigálása egyaránt megoldhatatlan.

Másik, szintén a diplomások pályakövetésével kapcsolatos módszertani dilemma a minta kiválasztásának, tehát az azt leképező főbb paramétereknek a természetete. A minta tervezésekor ugyanis főként képzési és esetleg demográfiai adatok állnak rendelkezésre (pl. szak, intézmény, tagozat, nem). Ezeknek a felsőoktatási kategóriáknak vagyunk tehát kénytelenek – munkaerőpiaci jellemzők híján – meghatározó erőt tulajdonítani akkor, amikor egy másik szférában, a munka világának területén végzünk kutatást. Ezzel a pályakövetési kutatások kényszerűen mintegy feltételezik is, hogy a felsőoktatási jellemzők a munkaerő-piaci teljesítmény releváns meghatározói.

Felismerve és tudomásul véve a diplomás pályakövetési vizsgálat módszertani korlátait, az olvasókat arra ösztönözzük, hogy mindezek figyelembe vétele mellett is érdeklődéssel és továbbgondolásra készen fogadja a kötet tanulmányait.